

Dr. M. VISSER
NIEUWEWEG 13
AMSTERDAM

D^R. KUYPER VOOR DE SYNODE.

Dr. KUYPER VOOR DE SYNODE.

EENE BIJDRAGE

TOT DE KENNIS VAN

ONZE SYNODALE ORGANISATIE.

AMSTERDAM.

1886.

J. A. WORMSER.

De redenen die de Geschorste en Afgezette Leden van den Amsterdamschen Kerkeraad bewogen, zich niet voor de Synode te laten hooren, zijn door de meesten hunner slechts zeer in 't kort aan de Synode bericht. Dit kwam daar van daan, dat men vooruit wist dat de ondergeteekende voornemens was, die redenen in persoon en breedvoerig te gaan inbrengen. Juist daarom wenschen velen meer van nabij de redenen te kennen, die ik daarvoor aangaf.

Men had zich beklagd, dat men niet gehoord was. En nu men gehoord kon worden, kwam men niet. Dit schijnt tegenstrijdig. En juist hierom is het goed, dat in breeder kring gelegenheid besta, om duidelijk te weten te komen, wat er van deze zaak aan zij.

Kort vinde men daarom hier het gebeurde verhaald, en voorts bijeen gebracht, wat op het gebeurde betrekking heeft.

AMSTERDAM, 23 September 1886.

K.

Artikel 8 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht legt in zedelijken zin aan alle kerkelijke colleges, die eenigen maatregel van tucht tegen iemand nemen zullen, den plicht op, om eer men daartoe overgaat, den betrokken persoon te hooren.

Het Classikaal Bestuur had dus de beklagden moeten hooren, eer het die schorste.

In het vroegere meer uitgewerkte Reglement was dit zelfs uitdrukkelijk voorgeschreven 1).

Het spreekt wel van zelf, dat het niet aangaat, noch naar goddelijk noch naar menschelijk recht, om iemand publiekelijk ten toon te gaan stellen, als schuldig aan een ergerlijk en geruchtmakend bezwaar, zonder hem zelfs te vragen, óf hij er zich aan vergreep.

Toch beging het Classikaal Bestuur de grove, schandelijke en heillooze fout, om te schorsen zonder dat men gehoord was.

Wel schreef het dat het na 18 Januari j.l. zou moeten hooren eer het verder ging, maar dit hief zijn eerste rechtsschennis niet op, en wierd oorzaak van nog erger schuld, toen het na 18 Januari zelfs tot zijn tweeden tergenden maatregel overging, zonder dat het zijn belofte van te zullen hooren, nakwam.

---

1) Zie Art. 48. „De commissie door de haar ter hand gestelde stukken, of door de bescheiden, welke zij op de beste wijze heeft kunnen inwinnen, genoegzaam ingelicht zijnde, omtrent het ingebrachte bezwaar, zal den bezwaarden moeten hooren, zijne bekentenis of verantwoording in geschrift stellen, en met alle tot de zaak betrekkelijke stukken, benevens een behoorlijk verslag, zoo spoedig mogelijk inleveren bij den Præses van het Klassikaal Bestuur, om in de eerstkomende vergadering gebracht te worden”; in verband met Art. 51. „Wanneer nogtans de misdaad waarover de beschuldiging gaat, van eenen ergelijken aard en tevens geruchtmakend mocht zijn, zoo zal het Klassikaal Bestuur, indien hetzelve voor de gegrondheid der aanklacht aanvankelijk gewichtige redenen vindt, den aangeklaagden provisioneel in zijne dienst kunnen schorsen, daarvan kennis gevende aan het Provinciaal Kerkbestuur”.

Tot tweemaal toe waren de Geschorsten dus schandelijk in hun recht verkort en het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, wel verre van het Classicaal Bestuur hierover te bestraffen en het te dwingen tot herstel van dit kwaad, ging er maar op door, en zette af, alsof het booswichten en deugnieten gold. o, Die kerkelijke rechtspraak!

Niets dat meer het onzedelijk en diep gezonken karakter van onze Hervormde Kerk aantoonde, dan juist haar in bestendige rechtschennis ontaarde rechtsbedeeling.

Ze daalt zoo verre en zeer verre zelfs beneden hetgeen de heidenen nog als recht beseften.

De Geschorsten spraken dit dan ook uit, brachten dit verzuim van verhoor als derde grief in, en besloten de uiteenzetting van die grief met deze woorden:

„Sterker rechtsverkrachting is wel niet denkbaar, zelfs de Spaansche inquisitie bleef daarvan vrij. Hier passen de woorden van Huig de Groot. „Weet Sibrandus van de rechten niet, immers deze gulden spreuk behoorde hem niet onbekend te zijn: oordeelt ook onze wet den mensche, tenzij dat zij eerst van hem gehoord heeft en verstaat wat hij doet? Johann. VII vs. 51. Sibrandus houdt nog even sterk aan en zegt, dat hij, wiens geschriften men in handen heeft, genoeg gehoord is. Dit is ook een nieuw recht, bekwaam om de handelingen der menschen onder malkander te verstoren. Iemand vertoont eens anders handschrift, wat zal men doen? Sibrandus meent, de rechter zal hem niet roepen, niet hooren, maar condemneeren al terstond en op staanden voet. Hoe? onze wetten laten niet toe, dat hij, die zijn schuld zelf bekend heeft buiten recht, veroordeeld worde, tenzij hij eerst in rechten betogen en hem vrijheid gegeven worde zich te verdedigen. Daarom is van een zeer wijs man zeer wel gezegd: hoewel hij mij in den weg en een zeer boos mensch is, naar gewoonte nochtans moet hij gehoord worden. Item, die ongehoord en zonder zich te mogen verdedigen wordt omgebracht als onschuldig, want gelijk Seneca waarachtelijk en subtiel zegt:

Die vonnist onverhoord partij,
al heeft hij wel, onvroom is hij.”

De Synode, waarschijnlijk door haar Advocaten op het al te stuitende en ergerlijke van dit geruchtmakend verzuim gewezen, zag dan ook in, dat het zoo niet ging, en nam zich in een beter opwelling voor, deze feil te herstellen.

Maar helaas, door een kwaden genius geleid, bleek ze niet eenmaal te vatten, waar de fout van rechtskrenking eigenlijk school, en zonder er aan te denken, dat de zaak naar het Classicaal Bestuur terug moest, beeldde ze zich in, dat de Geschorsten al bijster in hun schik zouden zijn, zoo ze maar gehoord werden.

Waar, dat deed er niet toe, dacht ze.

Door wien, dat was in haar oog onverschillig.

En in welk stadium van het proces, daar rekende ze niet meê.

En zoo kwam de Synode tot de onzinnige gedachte, om het verhoor dat reeds aan de Provisioneele Schorsing had moeten voorafgaan, nu maar over te brengen naar de behandeling in appèl.

Kennelijk handelde ze daarbij, wel onnoozel, maar toch te goeder trouw, en verkeerde ze wezenlijk in de verbeelding, dat ze aan de Geschorsten nu eens volop recht en eere en verweer schonk.

Althans ook Dr. Kuypers ontving dezen brief van de Synode:

Nº. 373.

's Gravenhage, 2 Sept. 1886.

„De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, naar Art. 15 van het Algemeen Reglement, bij uitloting vermindert op de helft harer leden, voor de behandeling van het hooger beroep van de Uitspraak des Provinciaal Kerkbestuurs van Noord-Holland dd. 1 Juli 1886 gewezen, noodigt

den Heer Dr. A. KUYPER

te Amsterdam uit, onder verwijzing naar Art. 9 van het Reglement voor kerkelijk Opzicht en tucht enz., om op Donderdag den 16en September 1886, des voormiddags voor haar te verschijnen in een der lokalen van de Willemskerk 's-Gravenhage (ingang Noordkant), ten einde over deze tuchtzaak te worden gehoord.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk

(w. g.) J. DOUWES, President.

L. OVERMAN, Secretaris.

Deze brief zat in een heel ander envelop, dan de brieven die de andere Geschorsten ontvingen.

Aan de anderen namelijk was de citatiebrief op de gewone wijze in een gedrukt envelop en onder het Synodale zegel toegezonden.

Dr. Kuyper daarentegen ontving een geschreven envelop, zonder Synodaal zegel, maar met een verklaring er op van Dr. Vos, dat hij als Voorzitter van den Algemeenen Kerkeraad dit stuk namens de Synode toezond.

Een wijze van correspondentie, die natuurlijk naar niets lijkt.

Maar dit kan rusten blijven.

Erger was het, dat de Synode vergeten had een uur op te geven. Er stond alleen: des voormiddags.

Wanneer nu begint de voormiddag? Zes uur, negen uur, tien uur? Hoe was dit op te vatten?

Dr. Kuyper wendde zich om dit te weten te komen, tot den Secretaris van de Synode, dien hij van de Leidsche Academie kende; en ontving van dezen vriendelijk bericht, dat bedoeld was: elf uur, en dat slechts onwillekeurig verzuim de tijdsbepaling had doen wegblijven.

Toch teekenen ook deze kleinigheden. Ze toonen, hoe onbeholpen in deze organisatie alles toegaat.

Zoo begaf dan Dr. Kuyper zich op den 16^{en} September des morgens te elf uur naar de Willemskerk, waar koster Van Poeteren hem opendeed.

Hij werd, na binnen te zijn gelaten, door dien koster een langen corridor doorgeleid naar een klein kamertje, waar men even wachten kon.

Even; niet lang; want reeds na een vijf minuten kwam koster Van Poeteren terug, om hem weer dezelfde lange kromme gang door naar de vergaderzaal der heeren te brengen.

Die zaal teekent de Synode.

Ze is, o, zoo gedrukt en benauwd en laag van verdieping, met een zwaar verwulf, dat elk oogenblik den schijn heeft van in te zullen storten, en dit ook zou doen, zoo het niet midden in de kamer door een potsierlijk aangebrachte pilaar gesteund wierd.

Men begrijpt hoe ongeschikt zulk een laaggewelfde kamer met zulk een pilaar vlak in het midden, voor een vergaderzaal is.

De heeren zaten dan ook deerlijk benauwd, met hun rug bijna tegen de ramen aangedrongen; vóór hen stond een lange tafel; voor die tafel stond een armstoel; en die armstoel raakte de pilaar van achteren. Zoo klein is het vertrek.

Toch ligt er symboliek in.

Zulk een Synode in zulk een zaal!

Men kán er schier niet anders dan onfrisch en ongeestelijk in verkeerén.

Toen Dr. Kuypér binnentrad, stond de Voorzitter op en noodigde hem uit in den armstoel voor de pilaar plaats te nemen, terwijl meer dan één lid der Synode hem verwelkomde met een niet onvriendelijken knik.

Het was om hem moed te geven.

Toen begon het plechtig verhoor, en wat bij dit schier koddig verhoor voorviel meldde de *S t a n d a a r d* in deze bewoordingen:

„Gisteren te elf ure begaf Dr. Kuypér zich naar de Willemkerk te 's Gravenhage en wierd aanstonds in de Synodus contracta binnen gelaten. Douwes liet het voorzitterschap aan Ds. Ten Harmsen v. d. Beek over, die begon met te verklaren, dat eergisteren getuigen waren gehoord, en de Synode, naar aanleiding van hun getuigenis, eenige vraagpunten had opgesteld, waarop Dr. K. categorisch zou hebben te antwoorden. Zoo las dan de voorzitter de 1e vraag voor en vroeg daarop bescheid. Dr. Kuypér verzocht alstoen den voorzitter verlof, om eenige bedenkingen te mogen mededeelen, die bij hem, evenals bij zijn mede-aangeklaagden, tegen de geoorloofdheid van dit verhoor in dit stadium van het proces gerezen waren, er bij voegende, dat hij in persoon was verschenen, om te vernemen, of zijne bedenkingen hem ook konden ontnomen worden. De voorzitter weigerde dit, onder het zeggen, dat Dr. K. dan blijkbaar op dit punt de wet niet kende, en dat hij als voorzitter de leiding der vergadering had. Dr. K. repliceerde, dat juist over de interpretatie van het desbetreffend wetsartikel het verschil liep, en dat hij, wel verre van aan den voorzitter de leiding der vergadering te willen ontnemen, slechts het recht eischte, om als beklaagde zijn bezwaren tegen den formeelen gang van dit deel der procedure kenbaar te maken. De voorzitter hernam hierop, dat Dr. K. dit straks zou kunnen doen,

als eerst het verhoor was afgelopen. Hiertegen merkte Dr. K. aan, dat het toch niet aanging, eerst een verhoor te ondergaan, en dan daarna pas de vraag, of het wel mocht plaats hebben, te gaan behandelen. De prealabele quaestie was toch door niemand ter wereld, ooit na afloop van de quaestie, maar steeds voor de quaestie behandeld. Toch hield de voorzitter vol, dat het zoo moest, en dat hij moest weten wat hem te doen stond. Dr. K. antwoordde hierop, dat zeer zeker de Voorzitter te bevelen had, maar dat boven Beklaagde en Voorzitter bei de logica stond, wier ongedwongen eisch noch Voorzitter noch beklagde mocht schenden. „Ook ik”, was hierop het bescheid van den Voorzitter, „heb veel aan logica gedaan en weet dus wat ik te doen heb!” Dr. K., voor deze protestatio actui contraria zwichtende, verklaarde althans, dat hij zijnerzijds zoo pliable wilde zijn als men slechts verlangde, maar dat eerst alvast het verhoorte ondergaan, zoo lang hij juist tegen het verhoor als zoodanig processueel bezwaar had, boven zijn macht ging. Dat hij echter de Synode wel er op wees, dat het toch ver ging, in een proces, dat nu reeds negen maanden gesleept had, een enkel kwartier tot indiening van zijn bezwaar aan een beklagde te ontzeggen. „Zoo constateer ik dan,” sprak daarop de voorzitter, „dat u weigert te antwoorden.” „Neen,” hervatte Dr. K., „dit weiger ik niet, maar ik wensch juist dat men mij dit door aanhooren en wegnemen van mijn bedenkingen mogelijk make; en doet men dit niet, welnu, dan zal ik de heeren niet langer ophouden, maar hun schriftelijk mijn bedenkingen inzenden en mij verwijderen, na geconstateerd te hebben, dat de Synode volstandig geweigerd heeft, de bedenkingen van een beklagde tegen de formeele juistheid van het verhoor ook maar aan te hooren!” Nog zij opgemerkt, dat de Secretaris, Ds. Overman, en andere leden, gedurig pogingen aanwendden, om zoo betreuringswaardigen afloop der ontmoeting te voorkomen, maar de voorzitter had slechts één pijl op zijn boog, en die pijl: „terstond de vragen beantwoorden of marsch!” was alle pijl die hij afschoot.”

Hier kan nog aan toegevoegd, dat dit alles in het geheim toeging.

De getuigen waren ook in het geheim gehoord.

Gehoord zelfs zonder dat de Beklaagden er bij waren. Een ergerlijke rechtsschennis.

Men mag dan ook niemand bij de Synode meëbrengen.

Daar is men in den Haag, o, zoo bang voor.

Vooral geen advocaat mag daar komen.

Een beklagde moet er zoo hulpeloos mogelijk staan.

Bijna zooals in een middeneeuwsch veemgericht!

o, Er lag iets zoo schim-achtigs in, dit elftal Hooogerwaarden, allen kinderen onzer negentiende eeuw, daar in dat dompig en somber gewelf om die lange tafel te zien zitten, gebonden aan erger dan middeneeuwsche procesvormen.

Denk u eens, daar zat de bekende levenslustige, altoos vriendelijke Ds. Perk, men zou zeggen met zijn eigen figuur verlegen. Het was dan ook een al te schrill contrast, in zulk gezelschap den Secretaris te vinden van Fraaie Kunsten, den Secretaris van het Tooneelverbond, den Eere-Voorzitter van de Vereeniging voor Volksvermaken! En dat op een prachtigen herfstdag in onze schoone Residentie! Kent ge valscher positie?

Dan zat er Ds. Cesar Segers, de ijveraar voor Groens politieke gedachten; eens aan Rome ontwassen, en nu in Groen's Staatscreatuur meëdoende aan een gansch ergerlijken procedurevorm, waarvoor zelfs Rome zich zou geschaamd hebben.

Daar zat Reitsma, een Professor, die uit de vrije atmosfeer van Groningens Universiteit te kwader ure in dit muffig hol was ingeslopen.

Ook zat er Ds. Moquette, de eens zoo bezielde en energieke strijder voor onze volksvrijheden in Sneeks versneden district.

En dan Ds. Overman, de keurige calligraaf, die teekent als hij schrijft en schrijft als hij teekent, en die hier in half duister moest krabbelen met de krassende pen op een bestoven kladje.

Voorts nog Mr. Bredius, een rechtsgeleerde uit Leiden, die alle kennis en besef van civiele jurisprudentie door deze kerkelijke rechts-atmosfeer zich ontglippen voelde.

Dan nog de heeren Merkus, Fledderus, Zeeman, Hofstede, — en eindelijk aller tong en mond en denkend hoofd en leider, de weleerw. en hoogerw. heer Dominé Ten Harmsen van der Beek, . . . die zelf zei, dat hij ook veel aan logica had gedaan, maar . . . die er zoo niets van liet merken.

Meer heeren waren er niet.

Douwes, de groote canonicus, had het in zijn keel.

Zeker ook al van die vunzige kamer.

En zoo kon Dr. Kuypcr, dan weer onverrichter zake heengaan.

Zelfs hooren wilde men hem niet. Of ja wél hooren, maar later, weet ge, als juist datgene waar hij tegen spreken moest, al vast geschied was!

De wissel prosteteeren, als hij eerst was betaald.

ó, Ze zijn zoo schriklijke tirannen die heeren in hun kleinzielig bestaan

Op de Synode van Dordt in 1618 waren de Remonstranten gedaagd, en die gedaagde Remonstranten stelden óók de prealabele quaestie; kwamen óók tegen de competentie der Synode op; en betwistten haar óók het recht om in casu te hooren.

En toen, nu twee en een halve eeuw geleden, was er ten minste nog zooveel rechtsgevoel, dat de Synode, de vrijheid van het vrije woord eerende, deze vertreders van de Kerkelijke Belijdenis, ten einde toe uitspreken liet, eer ze tot de zaak zelve kwam.

Maar dat was, weet ge, de enghartige en bekrompene Synode van Dordt.

En hier zat de vrijheidslievende, ruimhartige, o, zoo milde, verdraagzame Synode van 1816.

Of zou het er aan gelegen hebben, dat er een man presideerde, die niet op de hoogte was en niet wist hoe hij zich had te houden.

Dit blijve onbeslist.

Maar zeker is het, dat heengaan het een en al was, wat na zoo stuitend onheusche en schandelijk onwelwillende bejegening aan Dr. Kuypcr restte.

Natuurlijk niet om de zaak hierbij te laten rusten, maar om nu van het mondeling te komen tot het schriftelijk overleg.

Hij zond dan ook reeds den volgenden dag een uitvoerige Memorie aan de Synode in, een memorie die voor zich zelve spreekt, en die hierachter in de Bijlagen staat afgedrukt.

En hiermeê is dan ook dit droeve incident weer afgeloopen, waarvan we de mededeeling besluiten met drieërlei opmerking.

De eerste is deze, dat de heer Ds. Ten Harmsen van der Beek

aan de Synode al een bijster slechten dienst heeft bewezen door derwijs onhandig te werk te gaan.

Immers had hij Dr. Kuypcr stil laten uitspreken; hem dan verzoocht zich even te willen verwijderen; en na korte deliberatie hem meê-gedeeld, wat men over zijn bedenkingen dacht, dan ware alle rechtsvorm in goede orde gebleven en de eere der Synode gered geweest.

Thans gaf niet Dr. Kuypcr, maar haar eigen Praeses haar een sneê in het aangezicht.

Ten t w e e d e springt het in het oog, hoe de ongelukkige Synodale organisatie gedoemd is, om op haar doornig pad zich telkens de huid op te schrijven.

Tot niets wat gaaf en nobel klinkt of wêl luidt is ze meer bekwaam.

In het geheim komt ze saâm.

Loochenaars van onzen Heer zitten in haar midden met Belijders van den Eénige saâm.

Geen rechtsvorm kan ze meer onderscheiden.

Rechtdoen durft ze niet meer, zoo bedacht als ze is op lijfsbehoud.

En zelfs de humaniteit, de heuschheid, de welwillendheid is ze, door een incident van het noodlot, geoordeeld met voeten te treden.

Zoo komt men ten laatste, tegen wil en dank, in een toestand, dat men niets meer naar behooren doen kan.

En e i n d e l i j k, Douwes had moeten praesideeren, maar het viel op een Belijder van den Heer.

Dit scheen iets goeds te beloven.

Want immers een man als Ten Harmsen van der Beek had nu de schoone gelegenheid om aan de Loochenaars des Heeren, die naast hem zaten, te toonen hoe hij, bij alle verschil van inzicht, toch zijn broederen op het hart droeg.

Niet waar, het zou hem aan zijn te zien, zoo mocht men verwachten, hoeveel het hem kostte, daar tegenover een Medebelijder der waarheid alzoo te staan.

Ze zouden moeten uitroepen, die Loochenaars des Heeren: „Men kon tóch aan hem zien, hoe lief die broederen elkander hebben.”

Zoo had christelijke ernst, christelijke trouw, christelijke broederliefde het geëischt.

En zie insteê hiervan, kon Dr. Kuypcr bij het heengaan kwalijk

de verzuchting terughouden: „Had Douwes maar gepraesideerd, dan ware ik ten minste niet zoo onheusch behandeld!”

Zoo ver ging dit zelfs, dat ten slotte alle vorm van beleefdheid uit het oog wierd verloren, en er zelfs geen koster Van Poeteren meer was, om hem den weg te wijzen bij het heengaan.

Alleen kon Dr. Kuypcr in den langen corridor zijn weg trachten te vinden.

Zelf moest hij de buitendeur open doen.

En toen hij de zware deur van de oude Kazerne, waar eens de dragonders door binnenreden, achter zich toetrok, kwam er een gevoel over hem, alsof hij uit een muf en vunzig praalgraf in de frissche lucht der vrijheid terugkeerde.

Toen wandelde hij naar Scheveningen op.

Daar stond de aangrijpend aandoenlijke ruïne van het in rook en vlam opgegane Badhuis.

En nu, Synode en Ruïne, het bleef al één gedachte.

Want ook uw Kerkmuren, o, Synode, staan er nog, en door de vensternissen kan men nog naar binnen gluren, maar binnen die wanden is het ook bij u al uitgebrand, zoo pijnlijk ledig en verkoold.

B I J L A G E N.

B I J L A G E N.

I.

ANTWOORD DER GESCHORSTEN.

De vervolgde leden van den Amsterdamschen Kerkeraad waren door de Synode geciteerd, om op 15, 16, 17 en 18 September aan de Willemskerk te komen, om zich te laten hooren.

Op deze citatie is door de meesten hunner dit antwoord aan de Synode ingezonden:

Aan de Algemeene Synode der
Nederlandsche Hervormde Kerk.

De ondergeteekende, opgeroepen om te verschijnen in een der lokalen van de Willemskerk te 's-Gravenhage op . . . . dag den . . . September e. k., heeft de eer de bezwaren te doen kennen, die hem weerhouden aan die oproeping gevolg te geven.

Te zamen met zijne medebroeders werd hij den 1sten Juli op de grievendste wijze door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland veroordeeld wegens eene handeling van den Kerkeraad, welke zij, die ze pleegden, naar eer en geweten verrichtten en volkomen gerechtvaardigd en verantwoord achtten, en zulks nadat de bezwaarden reeds op den 4^{den} Januari te voren door het Classicaal Bestuur van Amsterdam deswege als wegens een gegrond bevonden geruchtmakend bezwaar van ergerlijken aard provisioneel geschorst waren; bij welke gelegenheid dat Bestuur, dat alle middelen te baat nam om de geschorsten in het openbaar ten toon te stellen en hatelijk te maken, zelf verklaarde, dat het allereerst tot zijn plicht behoorde, om de beklaagden te h o o r e n.

Eerst thans nadat allerlei Kerkelijke Colleges gedurende tal van maanden zich op allerlei wijze met het onderzoek dezer zaak bezig hielden, komt de Synodus contracta tot de ontdekking, dat de bezwaarden in strijd met Goddelijke en menschelijke wetten te zijner tijd niet zijn gehoord, en erkent zij, dat het Classicaal Bestuur zelfs aan de Synodale uitspraak van 9 Maart j.l., waarbij het gelast werd het voorloopig onderzoek van art. 47 Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht alsnog in te stellen, niet, immers niet behoorlijk, heeft voldaan.

Door deze bevinding der synodus contracta acht de ondergeteekende zich zedelijk tegenover het Classicaal Bestuur van Amsterdam en het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland ten volle in het gelijk gesteld en de klacht, deswege als derde grond van appèl in de Memorie van grieven geuit, door de Synode zelve volkomen gebillijkt.

Ware er gerechtigheid naar eisch der geldende reglementen geschied, dan had het Classicaal Bestuur de beklagden moeten hooren niet slechts eer het hen ter ontzetting voordroeg, maar, althans in casu, zeer stellig eer het zijne provisioneele schorsing bestaan dorst.

Toen dit natuurlijk en reglementair recht van verdediging aan de vervolgd onthouden wierd, had het Provinciaal Bestuur geen klacht van het Classicaal Bestuur in behandeling moge nemen, zoolang het Classicaal Bestuur dit ergerlijk en stuitend verzuim en de daardoor gepleegde schending van de heiligheid des rechts niet hersteld had.

En elke verdere instructie en behandeling dezer jammerlijke zaak kan niet in den weg des rechts worden teruggeleid, tenzij dit eerste hooren aan alle bezwarende beslissing voorafga.

In hoeverre zulk herstel van ons geschonden recht ten deze formeel nog mogelijk zij, dan wel afstuit op het doodloopen der geheel uit haar verband gerukt rechtspleging in eene onredbare impasse, staat niet aan hem ter beoordeeling; maar wel staat het boven alle bedenking vast, dat nooit of nimmer een hooren door de Synodus Contracta voor dit hooren, dat aan de allereerste beslissing had behooren vooraf te gaan, in de plaats kan treden. De Synodus Contracta kan als rechter in appèl, al, maar ook alleen datgene, doen wat binnen de bevoegdheid viel van het Provinciaal Kerkbestuur; niet hetgeen aan het in behandeling nemen der zaak door het Provinciaal Kerkbestuur had behooren vooraf te gaan.

Veeleer schijnt alle langer dralen in zedelijken zin ongeoorloofd. Immers de beleediging der door de maatregelen van het Classicaal Bestuur gedurende nu reeds meer dan acht bange maanden in spanning, onrust en zielskwelling gehouden gemeente ware niet hersteld, maar veeleer bestendigd en verscherpt, kon de kerkelijke rechtspraak eene zoo eenvoudige tuchtzaak eindeloos in dier voege rekken, dat zij naar 's Heeren Woord tot Amos „het recht in alssem verkeerde en de gerechtigheid ter aarde deed liggen” (Amos 5:7). Zijn geweten verbiedt den ondergeteekende dan ook door zijne persoonlijke daad mede te werken tot dergelijke ontzettende ontheiliging der Christelijke tucht, weshalve hij aan de Synodus Contracta in overweging geeft, of het niet beter ware, de zaak, waarin hij zich, na den loop dien zij nam, als in alles met zijne medebroeders solidair wenscht aangemerkt te zien, ten spoedigste door algeheele vrijspraak en onverwijlde opheffing der provisioneele schorsing te beëindigen.

Het kan zoo niet langer.

De eere van den Christen-naam leed reeds veel te lang schade, en al wat Kerk of der Kerke is, komt in opspraak.

Amsterdam, September 1886.

(w. g.) P. VAN SON. c. s.

III.

MEMORIE VAN Dr. KUYPER.

„De ondergeteekende ontving bij schrijven van 2 September 1886 eene oproeping van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, bij uitloting op de helft harer leden verminderd, om op Donderdag 16. September daaraanvolgende des voormiddags in een der lokalen van de Willemskerk te 's-Gravenhage op te komen, ten einde over de hangende tuchtzaak te worden gehoord.

Niet ongezind aan deze oproeping gevolg te geven, begaf hij zich te elf ure naar het aangewezen lokaal en werd in Uwe vergadering binnengelaten. Toen hij echter Uwen voorzitter beleefdelijk verzocht, hem te willen toestaan, eenige bedenkingen tegen het processueel z. i. informeel karakter van deze oproeping te mogen inbrengen, is hem dit pertinent geweigerd.

Hij wenschte de prealabele quaestie te stellen, of het aangeboden verhoor in dit stadium van het proces wel te zijner plaatse ware, maar Uw voorzitter, hoewel niet ongenegen hem later aan te hooren, bleef eischen, dat hij eerst het verhoor zelf ondergaan zou, en als het ondergaan was, de quaestie zou bepleiten of het ondergaan kon worden.

Bij deze onlogische gedachte kon noch mocht de ondergeteekende zich natuurlijk nederleggen, en hem bleef dus niet anders over dan op te staan en Uwe vergadering te verlaten, na geconstateerd te hebben, dat de Synodus contracta geweigerd had zijne bedenkingen tegen het verhoor als zoodanig aan te hooren.

Deze onheusche bejegening deed hem leed, te meer daar, gelijk hij dit veroorloofde op te merken, in een proces dat nu reeds negen maanden gesleept en gerekt was, de Synode één enkel half uur aan een beklagde weigerde. Iets wat, misschien tegen den zin van meerdere leden Uwer vergadering, te onwelwillender was daar onder-

geteekende uitdrukkelijk verklaarde, gaarne zijne bedenkingen door het hem roepend College opgeheven te zien, en de voorzitter zelf er geen bezwaar in zag, dat ondergeteekende zijne bezwaren schriftelijk inzond.

Uit wat oorzaak nu een College ooit naar recht en reden weigeren kan mondeling aan te hooren, wat het verklaart straks, zoo het op schrift inkomt, te willen lezen, zal wel niet licht voor logisch denkende lieden worden duidelijk gemaakt.

Dit belet ondergeteekende echter niet, thans op schrift te komen zeggen, wat hij mondeling had wenschen mede te deelen. Alleen met dit verschil, dat thans de gelegenheid tot opheffing zijner bedenkingen ontbreekt, en de mogelijkheid van verhoor door Uwen voorzitter zelve voor hem is afgesneden.

Ziehier dan kortelijk saamgevat, wat hij aan Uw beter oordeel had wenschen te onderwerpen, bijaldien de pertinente weigering van Uwen voorzitter hem dit niet belet had.

De Amsterdamsche tuchtzaak is bij de Synodus contracta aanhangig in appèl. Hiëruit vloeit voort, dat de Synodus contracta slechts de keuze tusschen deze twee heeft: om of het vonnis op 1 Juli 1886 door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland geslagen los te laten, of om aan dit vonnis als uitdrukking van het zuiverst recht het zegel op te drukken, en (voor zoover van revisie mocht worden afgezien) na afloop van den gestelden termijn, kracht te verleen van gewijsde.

Besloot uwe vergadering tot het laatste, dan kon er uiteraard van een „hooren over deze zaak”, gelijk de oproepingsbrief zich uitlaat, geen sprake zijn. Aan een eigen behandeling der tuchtzaak toch kan de Synodus contracta niet toekomen, tenzij ze vooraf besloten hebbe de appellanten, voor wat hun appèl aangaat, geheel of gedeeltelijk in het gelijk te stellen. Immers besloot ze niet vooraf om het vonnis van het Provinciaal Kerkbestuur te wijzigen of te vernietigen, dan is zij als rechtbank nog op geenerlei wijze van de zaak ten principale gesaïssiseerd, en heeft zij geen andere bevoegdheid dan om het appèl als zoodanig te beoordeelen.

Uit de mededeeling dat de Synodus contracta de vervolgden „over de tuchtzaak” zelve wenscht te hooren, mag en moet dus streng logisch geconcludeerd dat het vonnis van 1 Juli reeds gewogen en

te licht is bevonden; dat de Synodus contracta met de bezwaarden eenstemmig is in het onhoudbaar keuren van zoo extravagant vonnis als waardoor het Prov. Kerkbestuur van Noord-Holland onze kerkelijke rechtspleging ontsierde; en dat de Synodus contracta alsnu als rechtbank van de tweede instantie optredende zich voorneemt, om zelve op betere wijze te gaan doen, wat op zoo stuitend verkeerde wijze bedorven werd door een lager staand college.

Deze conclusie kan niet gewraakt.

Er stond toch in den oproepingsbrief niet, dat men ons gelegenheid aanbood, om ons te laten hooren in deze tuchtzaak, maar over deze tuchtzaak, iets wat zin noch beduidenis zou hebben gehad, zoo bedoeld ware ons te hooren „over het appèl”. Een verklaring, die ook uit anderen hoofde, daarom niet opgaat, overmits over het appèl zelf eene schriftelijke memorie pleegt te worden ingediend, die *sua natura* voor het mondeling hooren in de plaats treedt. Iets wat nog nader bevestigd wordt door het ook ons ter oore gekomen feit, dat niet enkel de appellanten, maar ook andere leden van den Amsterdamschen Kerkeraad door de Synodus contracta verzocht zijn, haar van mondelinge inlichting te komen dienen.

Er bleef dus voor den ondergeteekende, na ernstige overweging, geen andere conclusie over dan deze eenig mogelijke: De Synodus contracta heeft het vonnis van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland in abstracto reeds prijsgegeven, en alsnu tot eigene en zelfstandige behandeling van deze tuchtzaak overgaande, roept ze u op, om u over deze tuchtzaak ten principale en als zoodanig te laten hooren.

Hierdoor echter ontstond de vraag, of de ondergeteekende voor zich vrijheid kon vinden, om de Synodus contracta op dezen weg te volgen; en het is deze vraag waarop hij tot zijn leedwezen, zoolang zijne bedenkingen niet zijn weggenomen, geen ander dan een *ontkennend* antwoord geven mag.

Immers door onder dezen vorm aan het verzoek der Synode te voldoen, zou hij 1°. zelf een hem toekomend middel van verweer prijsgeven, 2°. de rechtzaak zijner medevervolgden slechter maken, en 3°. een precedent in rechten helpen scheppen, waardoor op aanmerkelijke wijze van nu voortaan de verdediging van ieders goed en deugdelijk recht zou worden verzwakt.

Na het vonnis van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland in beginsel te niet te hebben gedaan, komt de Synodus contracta naar eisch van ons vigeerend kerkrecht en uit den aard der zaak, juist zóó tegenover deze tuchtzaak te staan, als het Provinciaal Kerkbestuur er tegenover stond, toen het voor het eerst kennis nam van het schrijven onder dagteekening van 15 Maart jl. door het Classicaal Bestuur van Amsterdam aan zijn adres ingezonden en waarbij 75 leden van den Amsterdamschen Kerkeraad hem wierden voorgedragen ter ontzetting.

Al wat op dat tijdstip plichtmatig ware geweest voor het Prov. Kerkbestuur van Noord-Holland, is dus thans plichtmatig voor de Synodus contracta geworden. Al wat destijds dit Bestuur had moeten doen, behoort thans door de Synodus contracta te worden gedaan. Elk klavier dat dit Bestuur niet mocht overslaan, mag ook thans niet door de Synode worden overgeslagen. En een oproeping om gehoord te worden, waaraan men geen gevolg zou hebben mogen geven ware ze uitgegaan van het Provinciaal Kerkbestuur, mag ook thans niet opgevolgd, nu ze uitgaat van de Synode. Tegenover beide Colleges staan de bezwaarden in volkomen gelijke positie. Er is verschil van eerste en tweede instantie; doch voor de formeele behandeling der zaak maakt dit geen het minste onderscheid. Hoogstens zou het feit, dat men bij de tweede instantie een kans minder op redres overhoudt, tot nog grooter omzichtigheid moeten nopen.

Voor den ondergeteekende kwam dus de vraag hierop neer: Zou ik, had het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland mij op deze wijze opgeroepen, aan die oproeping al dan niet gevolg hebben mogen geven? Zoo ja, dan vervalt ook elk bezwaar, om mij op dezen voet door de Synode te laten hooren. Maar ook indien neen, zoo mag ik ook aan de Synode niet gunnen, wat ik alsdan had moeten ontzeggen aan het Provinciaal Kerkbestuur.

Stel nu het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland hadde den ondergeteekende op evangelijken voet geciteerd, zou hij alsdan de gelegenheid om gehoord te worden, die men hem aanbood van dit Bestuur hebben mogen aannemen?

Zoo hij wel ziet, gewisselijk neen, en dat wel op dezen grond.

Toen het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland de fatale missive van het Classicaal Bestuur van Amsterdam d.d. 15 Maart jl.,

waarbij 75 leden van den Amsterdamschen Kerkeraad ter ontzetting uit hun ambt werden voorgedragen, officieel in behandeling nam, had het allereerst behooren te overwegen, of metterdaad achter dit stuk lag wat er achter had behooren te liggen, en met name of het Classicaal Bestuur van Amsterdam tot zoo hoog ernstig en uiterst gewichtig besluit niet ware overgegaan zonder de ambtsdragers, wier kerkelijk doodvonnis het eischen dorst, elk rechtsmiddel te hebben gegund, dat hun toekwam.

Zulk een ongehoorde eisch van een kerkelijk doodvonnis tegen 75 ambtsdragers tegelijk, is reeds op zich zelf een extravagantie in rechten, als waarvan men in geheel de historie van onze kerkelijke rechtspleging vruchteloos de wedergade zoekt, zoodat men zou moeten opklimmen tot de sombere dagen van den bloedraad en de gruwelen der inquisitie, om een tweede voorbeeld van zulk een buitensporigen rechtseisch te ontdekken.

Zoo ooit en ergens dan voegde dus hier de allernauwkeurigste omzichtigheid, om wel toe te zien, dat geen partijzucht of booze hartstocht zich in de kerkelijke rechtspraak mengde, en vooral dat door mannen, van wie een ieder wist dat ze den bezwaarden gram waren, geen tittel of jota van hun immers heilig verweersrecht werd gekrenkt.

Had nu het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, gelijk het had behooren te doen, op zoo ernstige wijze zijn rechterlijke taak opgevat, zoo zou het onverwijld tot de eenig juiste conclusie zijn gekomen, dat het zulk een voordracht, als onder dagteekening van 15 Maart bij hem was ingekomen, niet aannemen mocht.

Immers het Classicaal Bestuur van Amsterdam was blijkens de gewisselde schrifturen tot zijn daden van hartstochtelijke gestrengheid en blinde vervolgzucht én op 4 Januari én op 15 Maart overgegaan zonder de bezwaarden ook zelfs maar te hooren, en had hierdoor aan elk hunner, en aan hen allen saâm, een der gewichtigste rechten onthouden, die bij elk geding én naar de natuur van het recht, én volgens de reglementen, én zelfs overeenkomstig zijn eigen uitspraak van 5 Januari, aan de vervolgden toekwam.

Nooit of nimmer mag eenige krenkende maatregel tegenover een kerkelijk ambtsdrager genomen worden, zonder dat men hem

voor het minst gehoord hebbe; en vooral een provisioneele schorsing, die reeds door haar aard zelf iemand publiekelijk op de kaak stelt als op degelijke gronden schuldig bevonden aan een gerucht makend bezwaar van ergerlijken aard, mag noch kan ooit tegen iemand uitgesproken, tenzij men hem vooraf hebbe gehoord.

Voor al in casu, waar op de onderstelde bedoeling al de rechtvaardiging van den forschen maatregel rustte, was het verzuim van dit hooren een grove rechtsschending, die door niets kan worden goedge maakt, en die dan ook (een blijvende schande voor onze kerkelijke rechtspleging) tot het notoire feit heeft geleid, dat zelfs ambtsdragers bij provisie geschorst en met een kerkelijk doodvonnis achtervolgd zijn, die niet eenmaal aanwezig waren in de vergadering, waarin het geïncrimineerde besluit van 14 December viel.

Wel een bewijs, dat reeds het schorsen zonder voorafgaand hooren een krenking van zijn rechten was, waarover de ondergeteekende niet mag heen stappen, wil hij niet in het aanhangig proces ook ander recht helpen verzwakken, en voor de toekomst een precedent scheppen, waardoor aller bezwaarden recht schade lijdt.

Toch ging het onbegrijpelijk verzuim van het Classicaal Bestuur nog verder.

Er aan toegekomen om deze tuchtzaak over te dragen aan het hiërarchisch in rang opvolgende bestuur, ware het uiteraard eveneens tot hooren verplicht geweest. Iets wat deswege niet nader behoeft te worden aangetoond, overmits het Classicaal Bestuur van Amsterdam in zijne bekende missive van 4 Januari j.l. met zoovele woorden deze roeping uitgesproken en erkend heeft.

Na 18 Januari, zoo schreef het, zullen wij u op later te bepalen plaats en uur moeten hooren.

En overmits nu dit hooren, én vóór den 4^{den} Januari én vóór den 15^{den} Maart, 't zij dan voor alle bezwaarden, 't zij voor enkelen hunner, ongetwijfeld tot resultaat had kunnen hebben, dat óf geen provisioneele schorsing op hen ware toegepast, óf geen voordracht ter ontzetting te hunnen laste naar de Zaan waren opgezonden, zoo stuit men hier op een verkorting van de rechten van verweer, die eerst weder dient goed gemaakt, eer de hoogere Besturen naar recht en billijkheid in het proces kunnen voortvaren.

Het Provinciaal Kerkbestuur ware derhalve z. i. gehouden geweest, de bij hem ingekomen voordracht tot ontzetting, als niet in staat van wijzen terug te zenden aan het Classicaal Bestuur, met last tot inhaling van verzuim. En eerst nadat hieraan voldaan was, had het zelf zijn instructie mogen beginnen en dus ook eerst in dit volgend stadium van het proces, ons, des vereischt, om gehoord te worden, kunnen oproepen.

Naar hem voorkomt zou dus de ondergeteekende het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland niet ter wille hebben mogen zijn, bijaldien het, zonder vooraf deze fout te herstellen, toch ware doorgegaan en hem reeds aanstonds over deze tuchtzaak had willen hooren. Dit toch zou in zich hebben gesloten: 1°. eene erkenning zijnerzijds dat het dubbel verzuim van het Classicaal Bestuur tot de zaak niets afdeed; 2°. eene gansche gratuite prijsgeving van een hem daarin ontnomen middel van verdediging; en 3°. een zich medeplichtig stellen aan het behandelen van zoo ernstige tuchtzaak, die allicht bestemd is historische beruchtheid te verwerven, op slordige en geheel losbandige wijs.

Ziet hier, Mijne Heeren, u de reden ontvouwd, waarom de ondergeteekende, naar hij meent, geen gevolg zou hebben kunnen geven aan een altoos denkbare citatie van het Provinciaal Kerkbestuur bijaldien dit college, zonder voorafgaande correctie van het verzuim des Classicaal Bestuurs, hem over deze tuchtzaak had willen hooren. En overmits nu de Synodus contracta, na de vernietiging van het vonnis van 1 Juli, geheel gebonden is aan al datgene waaraan het Provinciaal Bestuur vóór 1 Juli gebonden was, mag hij, op geheel gelijken grond en om geheel dezelfde reden, zich dan leenen tot een gehoord worden „over deze tuchtzaak”, zoolang het op deze voet en onder deze bewoording van hem gevraagd wordt door de Synode?

Zijn recht is en blijft immers te eischen, dat de rechter, 't zij dan ter eerste, 't zij ter tweede instantie, bij wien de voordracht tot zijn ontzetting inkomt, hem vooraf in zijn recht herstelle, om noch provisioneel geschorst, noch tot ontzetting voorgedragen te worden, ongekeurd en ongehoord. Is dáaraan eenmaal voldaan, en komt alsdan de zaak van rechtswege bij de Synode ter afdoening voor, zoo zal hij volgaarne bereid worden gevonden, om in dat

stadium van het aanhangige proces zich ten tweeden male, en alsdan bij de Synode, te laten hooren en zijne mondelinge verdediging voor te dragen. Thans echter is hij aan dit stadium nog niet toe, en wil hij dus de Synode met allen schuldigen eerbied verzocht hebben, dat ze hem houde voor verontschuldigd.

Of zou wellicht zijn betoog moeten afstuiten op tweeërlei bedenking, die zich aanstonds laat voorzien, en zou Uwe vergadering hem misschien antwoorden, v o o r e e r s t dat een geroepene, zonder alle discretie, te allen tijde tot verschijning op ontvangen citatie gehouden is, en t e n a n d e r e, dat het hooger Bestuur, zoo er verzuim bij het lagere is, niet beter kan doen, dan zulk verzuim aanstonds zelf te herstellen.

Nauwlijks kan hij zich voorstellen, dat zulk een tweeledige bedenking bij een in rang zoo hoog rechterlijk College zou kunnen opkomen, maar toch wil hij, zij het ook *ex superabundantia*, beide bedenkingen bij voorbaat opheffen.

Zonder discretie heeft nooit iemand Art. 9 van het Regl. voor K. O. en T. opgevat. Vatte men de woorden „wie voor een kerkelijk collegie geroepen wordt, is verplicht in persoon te verschijnen,” zonder eenige discretie hoegenaamd op, zoo zou hiermee aan elk kerkelijk college (en er zijn er 1500 in ons goede land) een absoluut recht worden toegekend, om naar gril en inval telken reize uit alle oorden des lands gansch onschuldige en onnoozele lieden voor zich te citeeren. Dit nu kan niet bedoeld zijn. Zulk een opvatting ware loutere ongerijmdheid.

Er zou dus, ware in het artikel een verplichting aan den geciteerde opgelegd, bij hebben moeten staan, dat zulks alleen geldt van personen, die geciteerd worden voor een college, waaronder ze rechtstreeks, of waarvoor ze in proces staan.

Reeds de weglating van deze nadere bepaling wijst er derhalve heen, dat van zulk een obligatie hier gansch geen sprake is; en alles pleit er dan ook voor dat het befaamde artikel 9 niet zóó moet verstaan, dat ieder die geroepen wordt, verplicht is te verschijnen, maar aldus dat ieder die geroepen is, en van zijn recht om gehoord te worden gebruik wil maken, zelfs in

eigen persoon moet opkomen, zoodat hij zich niet mag laten vervangen door een zaakgelastigde, en, komt hij op, dan vooral geen deskundig raadsman, met name geen advocaat, mag meebrengen. Wie verschijnen wil moet weerloos verschijnen. Dit en geen ander is naar luid der historie van dit spijtig artikel de weinig eervolle zin.

Iets wat ten overvloede bevestigd wordt door de overweging dat het „gehoord worden” én *sua natura* én blijkens de oude redactie van dit artikel, een middel van verdediging is, en niemand uiteraard onwillens tot verdediging kan worden gedwongen ¹⁾).

Gelijk u bekend is, staat het dan ook bij den burgerlijken rechter iemand volkomen vrij om te komen of weg te blijven. Wie niet komt wordt bij verstek geoordeeld, maar nooit nog en in geen land ter wereld is verstek ooit opgevat, als verzwaaarde het voor den in rechten vervolgdé zijn schuld.

Op dien grond acht ondergeteekende dan ook, dat het hem geheel vrij staat, om elke citatie (niet als getuige natuurlijk, maar) om als bezwaarde gehoord te worden, zonder gevolg te laten, ook zonder opgave van reden; en zijn opkomen op 16 September om u de redenen mede te deelen, die hem in zedelijken zin beletten zich te laten hooren, wil hij dan ook niet anders aangemerkt hebben, dan als een streven zijnerzijds, om in zoo ontzettend ernstig geding als thans hangende is, niets door tekortkoming in beleefdheid te belederen; aan Uwen voorzitter de verantwoording voor de wijze latend, waarop die beleefdheid is bejegend.

---

¹⁾ De artikelen uit het vroegere Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, waarvan het tegenwoordig artikel 9 de resumtie is, verheffen de zaak boven allen twijfel. Immers het toenmalig art. 9 luidde:

„Elk die voor eene kerkelijke vergadering zijne belangen wil bevorderen, zal zich daarbij naar de kerkelijke wetten en Reglementen moeten regelen, en alle kerkelijke vergaderingen zijn verplicht daaraan ten striktste te houden.”

En art. 20:

„Indien hij, na twee maal met een tijdverloop van ten minstens veertien dagen opgeroepen te zijn, niet verschijnt, of wettige redenen voor zijne afwezigheid inbrengt, zal over het ingebracht bezwaar naar bevinding geoordeeld worden”;

Waaruit tweëerlei blijkt: 1°, dat het een middel van verweer is ten behoeve voor den aangeklaagde, en 2°, dat het hem vrijstaat, die verweermiddelen niet te gebruiken.

Dat verhoor ook aan de provisioneele schorsing moet voorafgaan blijkt uit Art. 48 in verband met Art 51 vorig reglement.

En wat nu de tweede bedenking aangaat, t. w. of dan de hoogere rechter het verzuim van het Classicaal Bestuur niet herstellen kan, en of de Synodus contracta dus niet juist den beteren weg insloeg, door tot zoodanig herstel over te gaan, zoo zij het hem gecorloofd ook deze bedenking, zoo hij meent, op eveneens volkomen afdoende gronden te ontzenuwen.

Een hooger Bestuur kan ten deze het verzuim van het lagere op geenerlei wijs herstellen, om deze vijf redenen:

Ten eerste aan den hoogerem rechter competeert ten deze alleen datgene wat op de voordracht tot ontzetting volgen moest; niet en onder geen opzicht datgene wat aan die voordracht moest voorafgaan en haar deed geboren worden. En overmits nu het gewraakte verzuim valt in het stadium vóór 15 Maart j.l. zoo kan nooit, zoomin door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland als door de Synode, een hooren worden ingesteld, waardoor dit verzuim zou worden goedge maakt.

Slechts in één geval ware dit denkbaar; Bijaldien namelijk het Provinciaal Kerkbestuur herhaaldelijk op dit verzuim had gewezen, en dit bleef weigerachtig om redres te geven, dan ja, zou het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland loco het Classicaal Bestuur van Amsterdam moeten handelen, maar dan ook beginnen moeten met vooraf de provisioneele schorsing als niet bestaande aan te merken en terug te keeren tot het uitgangspunt, dat op 14 December 1885 ontstond.

Ten tweede, ook afgezien van deze formeele ondenkbaarheid pleit de moreele zijde van het recht ten deze tegen de onderstelde mogelijkheid van overneming der verplichting tot hooren van het Classicaal Bestuur door een hooger.

Immers, de vervolgde en aangeklaagde bevindt zich op Classicaal terrein in gansch andere positie, dan wanneer hij in den Haag voor de halve of heele Synode verschijnt. Een Classicaal Bestuur kan op de hoogte zijn van de locale aangelegenheden; en waar men dus, in name in zoo netelig geding als thans hangt, in het Classicaal Bestuur mannen kan vinden zitten, die voor een goed deel reeds lange jaren met het milieu, waarin het geschil ontstond, van nabij bekend waren, verschijnt men in de Synode voor gedelegeerden uit alle provinciën des lands, die uit den aard der zaak schier niets van zulke locale

aangelegenheden hoorden. En voerde men hiertegen aan, dat de Amsterdamsche tuchtzaak toch ruchtbaarheid genoeg kreeg en aan genoeg schrifturen het aanzijn schonk, om deze bedenking in casu te doen wegvallen, zoo zij hiertegen opgemerkt, dat de deugdelijkheid van een recht nimmer mag afgemeten naar de toevallige gegevens van een enkel hangend proces, maar voor elk proces, welk ook, den toets moeten kunnen doorstaan. En uit dat oogpunt bezien blijft het bezwaar gelden, dat gehoord te worden door mannen uit heel het land saamgekomen heel iets anders is, dan gehoord te worden door den localen rechter.

Ten derde mag evenmin voorbijgezien, dat gehoord te worden eer het proces aanvangt, geheel iets anders is, dan gehoord te worden als het proces ten einde spoedt. Het ligt in den aard en in de natuur van alle hiërarchisch verband, dat elke collegiale beslissing praejudicieert. Wie als reeds schuldig bevonden aan een geruchtmakend bezwaar van ergerlijken aard, voor den hoogerem rechter wordt geroepen, is van veel ongunstiger conditie, dan wie nog gaaf, ongeschonden en in zijn geheel verschijnt. Feitelijk, het is zoo, zijn de aangeklaagden, zoolang er geen eindvonnis is kerkelijk nog geheel iusti en integri en aan de Synode moet de eere gelaten worden, dat zij althans dit grondbeginsel van alle rechtspleging niet geheel uit het oog verloor; maar toch, wie kan ontkennen, dat door al wat lagere colleges zich tegen ons veroorloofden, in de kerkelijke rechtswereld een hoogst ongunstig vermoeden tegen ons gevormd is. Dit nu mocht niet zoo zijn. Hierdoor is aan de heiligheid van het recht te kort gedaan. En nu spreekt het toch wel vanzelf, dat de ondergeteekende een gehoord worden onder den bezwarenden last van zulk bezwarend vermoeden nooit aanvaarden kan als gelijk staande met een gehoord worden, eer partijdrift aan het spinnen van dit kleverig webbe begon.

Ten vierde, om in appèl bij de Synodus contracta te komen moet een zeer hooge som van meer dan duizend gulden gestort worden. Onvermogensden, het is zoo, ontslaat men van de storting dier cautie. Maar wie ziet zich gaarne een brevet van kennelijk onvermogen uitgereikt? En onder hen, die dit voor hun eer en goeden naam niet willen, hoevelen niet, voor wie het saambrengen van f 1200 in zoo korten tijd volstrekt onmogelijk is? Geldelijke druk maant

dus van appèl af. En dat te meer, waar op niet-appèlleeren de premie wordt gezet, dat men alsdan vrij is van alle kosten. Appèl is dus toegelaten, maar bemoeielijkt. Gedoogd als uitzondering, maar voor den kleinen man niet gewild als regel. Dit feit als zoodanig nu laat de ondergeteekende thans buiten beoordeeling, maar het constateerende, dient er dan toch uit afgeleid, dat niet-hooren in den aanvang van het proces ook uit dien hoofde nimmer met verwijzing naar een later hooren kan worden goedgepraat. Allerminst toch bij een kerkelijke rechtbank kan rechtsverkorting voor den minder met aardische goederen bedeelde ex lege worden geduld.

Waarbij dan ten vijfde nog dit komt, dat een verschuiven van het hooren, dat bij den aanvang van het proces thuis hoorde naar het eind van het proces, noodzakelijk leiden zou tot verregaande slordigheid en achteloosheid bij het op touw zetten van kerkelijke tuchtzaken. De consciëntie van den lageren rechter toch zou inslapen, zoo hij handelde onder de wetenschap, dat, welke feilen hij ook beging, de hoogere rechter al zijn werk kon overdoen en goedmaken.

Altegender redenen, die elk liefhebber van handhaving der gerechtigheid ook in kerkelijke procedures verbieden meê te werken tot eenigen stap, waardoor een middel ter verdediging, dat zijn eigenaardige plaats in den aanbeginne van elk geding heeft, als even geldend, zou worden opgeschoven naar een verdere instructie.

En hiermeê de beide eenige tegenwerpingen, die hij voorzien kan, weerlegd zijnde, resumeert de ondergeteekende in dezer voege:

1. Hem oproepende om hem „over de tuchtzaak zelve” te hooren, toont de Synodus contracta, dat zij in beginsel het vonnis van 1 Juli verzaakt, en thans de novo gaat instrueeren voor het nemen van een nieuwe beslissing.

2. Hieraan toegekomen, treedt de Synodus contracta in de plaats van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland en is dus tot alles gehouden, waartoe dat Kerkbestuur ware gehouden geweest.

3. Dit Bestuur de voordracht d. d. 15 Maart tot ontzetting ontvangen hebbende, had, eer het die in behandeling nam behooren te onderzoeken of ze al dan niet legaal tot stand ware gekomen, en met

name, of de bezwaarden, eer men hen schorste en ter kerkelijke schavotteering voordroeg, onpartijdig waren gehoord.

4. Bevindende dat dit niet geschied was, had het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland het Classicaal Bestuur van Amsterdam moeten gelasten deze schending van het recht van verdediging te herstellen, en eerst daarna tot eigen behandeling der tuchtzaak mogen overgaan.

5. De Synodus contracta, alsnu optredende om beter te doen wat het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland verkeerd deed, was gehouden tot het volgen van gelijke gedragslijn.

6. Van die lijn afgaande, en op een gebrekkige voordracht, alvorens dit gebrek gebeterd zij, de tuchtzaak zelve in handen nemende, verkort de Synodus contracta op zeer aanmerkelijke wijze het recht tot verdediging, dat den beklaagde toekomt.

7. De oproeping om den ondergeteekende te hooren, „over deze tuchtzaak,” schijnt mede een stap op dien verkeerden weg, en overmits de ondergeteekende niet zelf mag meêwerken om zijn eigen recht te verkorten, mag hij dus zijns erachtens de Synode hierin niet ter wille zijn.

Aan het slot van zijn betoog toegekomen, merkt de bezwaarde nog op, dat allerminst een zucht om knopen in biezen te zoeken, hem tot deze altoos onaangename protestatie dringt.

Integendeel, niets zou hem liever zijn, dan voor zooveel zijn persoon aangaat, van Uwe vergadering, of van wien ook onverwijld te mogen vernemen, waar hij aan toe is. Hij voor zich heeft zich nooit met de hoop geveleid, dat de Synodale organisatie, gelijk die ten onzent krachtens de Kon. Besl. van 1816/52 bestaat, in staat en bij machte zou zijn, om op het beslissend oogenblik zich tot de koninklijke bezieling van een wederbarend beginsel, of tot de majesteit van een zuiver geestelijke houding op te heffen. Bij alle waardeering van de talenten der mannen die achtereenvolgens in de Synode zitting namen, wanhoopte hij steeds aan de mogelijkheid dat men als College ooit grijpen zou de heerlijke energie van den Heiligen Geest.

Wat hem aangaat is kort recht hem dus het beste recht, al moest dat korte recht voor de rechtbank der historie ook als het stuitendst onrecht worden gewraakt en veroordeeld.

Maar ten deze is hij niet vrij.

Immers de tuchtzaak waarin men hem wikkelde, is niet bestemd om te gaan slapen in ons kerkelijk archief. Reeds nu is aller oog op ons geding gericht, en ook het oog der historie zal de eindelooze kronkelingen en wendingen van dit langgerekte proces blijven nasporen, om exemplair aan deze procedure de mate van rechtsbesef te toetsen, die op het einde der negentiende eeuw in onze kerkelijke wereld den toon aangaf. Elke fout, door wien ook, in deze procedure begaan, staat geboekt te worden, om streng en zonder aanzien des persoons te vallen onder de scherpte der critiek.

Zoo is het dan behoorlijk, dat een iegelijk die in dit geding tot handelen, 't zij als verwerende partij, 't zij als rechter geroepen wordt, zich klaar en duidelijk rekenschap geve van de wegen die hij inslaat en de handelingen waartoe hij zich leent. Gedachteloos meêglijden ware in dit proces minder dan ooit verschoonlijk. Een iegelijk, en dus ook de ondergeteekende, behoort de strekking en beteekenis te doorzien van elken stap dien hij doet.

Doch ook al ware het, dat hij, voor de uitspraak der historie onverschillig, zich niet te bekommeren had over het oordeel, dat onpartijdig wetenschappelijk onderzoek eenmaal vellen zal over zijn gedraging, toch zou, gelijk boven reeds wierd aangestipt, broederlijke liefde en deernis met de vervolgdten hem ook dan nog tot inroepen van uw verontschuldiging nopen moeten.

Immers, men bedenke wel, hoe elk recht van verdediging, dat in dit geruchtmakend proces door de bezwaarden wordt prijsgegeven, voorgoed ontnomen wordt aan heel de reeks bezwaarden, die na ons tot in lengte van dagen onze plaatsen op de bank der beschuldigten zullen innemen.

Zoo ooit een proces antecedenten schiep, zoo zal het dit proces zijn, en meer dan men waant zal de gang dezer procedure de toekomst onzer kerkelijke rechtspleging beheerschen.

Ongebruiktlaten van een recht tot verdediging zijnerzijds ware dus voor den ondergeteekende niet alleen altoos ongeoorloofd prijsgeven van een deel der rechten hem zelven toekomende, maar veel erger nog, een helpen in het leven roepen van een rechtsopvatting, waardoor tot in de eeuw die straks op onze eeuw te volgen staat, aan het recht tot verdediging van elken beklaagde zou zijn te kort gedaan.

Met al de bescheidenheid, die hem voegt maar ook met al de klem en nadruk waartoe zijn woord hem kracht leent, maintineert hij daarom zijn recht, om noch bij provisie geschorst, noch ter ontzetting uit zijn ambt voorgedragen te worden, zonder VOORAF te zijn gehoord; alsmede om, nu een lager bestuur dit zijn recht geschonden heeft, door geen hooger bestuur over deze tuchtzaak geoordeeld te worden, alvorens deze oorspronkelijke schending van het recht gaaf en goed zij hersteld.

In hoeverre dit mogelijk zal blijken, staat niet aan hem ter beoordeeling. Doch, ook al bleek zulk een herstelling onmogelijk, dit mag hem nimmer van een opkomen voor het recht doen afzien. Immers, onherstelbare verzuimen behooren in elke goede rechtspleging steeds ten bate der beschuldigten te komen; tot hunne schade nooit!

In hoeverre nu Uw Voorzitter, na van deze bedenkingen kennis te hebben genomen, den zedelijken moed zal bezitten om openhartig de fout te erkennen, die begaan werd, toen hij den ondergeteekende de gelegenheid tot het stellen der prealabele quaestie ontnam en weigeren bleef, laat hij in het midden, maar van Uwe vergadering vertrouwt hij althans, dat zij met den ondergeteekende betreuren zal, dat gemis aan welwillendheid dit reeds zoo droeve proces nog kwam verbitteren.

Altoos zal de vraag openblijven: Waarom voor het minst de bedenkingen van een beklagde niet gehoord?

(w. g.) KUYPER.

Amsterdam, 17 Sept. 1886.

Aan

de Algem. Synode van de

Ned. Herv. Kerk.

III.

SYNODAAL BERICHT.

Ook de Synode zond een bericht over dit incident in de wereld, dat in bijna al de bladen de ronde deed.

Daarin werd dit den volke kond gedaan.

„Dr. Kuyp^er is heden verschenen voor de Synodus Contracta, doch weigerde te antwoorden op de naar aanleiding van het getuigenverhoor vastgestelde vragen, indien niet eerst de bezwaren tegen processueele informaliteiten en de competentie der Synode tot het stellen der vragen opgelost werden. De Synode kon die voorwaarden niet aannemen, maar was bereid hem aan het slot van het verhoor gelegenheid te geven zijne bezwaren te ontwikkelen. Dr. Kuyp^er weigerde dit en verliet de vergadering.”

Dat dit bericht uit de Synode is, spreekt vanzelf; want er was geen enkel getuige bij: alles ging, voor alle menschelijk oor ontoegankelijk, in den geheime toe; en in de dikke gewelven was heusch geen kier of spleet.

Tegen dit bericht is Dr. Kuyp^er onverwijld opgekomen, door dezen brief, dien de meeste bladen opnamen:

„M. de Red.! In uw nummer van gisteren las ik eene korte mededeeling over mijne verschijning voor de Synode. De zittingen der Synode worden in het geheim gehouden. Niet uwe gewone correspondent, maar een lid der Synode was dus uw zegsman. Dit noopt mij, een kleine toelichting op uw bericht te geven. Uit dit bericht zou men allicht opmaken, dat de afsnijding van alle samen-

spreking van mijne zijde kwam. Gij schrijft toch: „de Synode kon deze voorwaarde niet aannemen”, en dr. Kuiper „weigerde.” Dit nu geeft den indruk, alsof de Synode weigerde, wil ze niet anders kon, en alsof mijne weigering uit moedwil voortkwam.

Wat hiervan nu aan zij, kunt gij zelf beoordeelen.

Uw bericht zelf toch houdt in, dat bij mij bedenkingen bestonden tegen het verhoor zelf; terwijl de Voorzitter eischte, dat ik alvast beginnen zou met het verhoor te ondergaan, om eerst daarna, als het ondergaan was, op te geven, waarom ik het niet ondergaan kon.

Ik stelde de prealabele quaestie, en de Voorzitter eischte, dat ik eerst de behandeling der quaestie zou laten afloopen, om daarna pas te gaan onderzoeken, of ze op die wijze behandeld worden mocht.

Bij mij bestond bedenking tegen de competentie van de Synode om in dit stadium van het proces de beklagden te hooren: en de Voorzitter eischte, dat ik alvast beginnen zou met mij te laten hooren, om daarna, zooveel noodig, mijn bezwaar tegen de competentie der Synode in te dienen.

Kortom, ik mocht protesteeren tegen mijn inscheping, als ik eerst maar ingescheept en aan de overzij aan wal gezet was.

Bij gewonen logischen gedachtengang zou het dus eer omgekeerd dienen te heeten: Dr. Kuiper kon natuurlijk met zulk een spannen van de paarden achter den wagen niet meegaan, en de Synode „weigerde.”

Op mij persoonlijk maakte deze min heusche bejegening van den Voorzitter dan ook een hoogst pijnlijken indruk.

Niet om wat er voor mijzelfen stuitends in lag, maar om het droeve feit, dat de eenige gelegenheid, die in dit langgerekte proces voorkwam, om wellicht door persoonlijke gedachtenwisseling een wortel der bitterheid weg te nemen, in een Kerkelijke Vergadering op zoo weinig ernstige en zoo onbroederlijke wijze werd afgesneden.

Bedenkingen moet men altoos kunnen inbrengen, ook tegen de formeele zijde van een procedure. Acht de rechter ze van geen be tekenis, dan stapt hij er overheen. Maar het aanhooren van bedenkingen is altoos plicht.

En van een prealabele quaestie te zeggen: Aanhooren wil ik u, maar eerst als het verhoor, waartegen ge juist protesteert, afgc-

loopen is, dient voor elken logischen denker of een absurditeit te heeten, of is erger nog: „een met den beklagde gegekt.”

U dank zeggende voor de plaatsing van deze toelichting,

U w D w. D i e n a a r,

(w. g.) KUYPER

Amsterdam, 17 September 1886.

Na het lezen van dien brief zei iemand, die niet dom was: „Dien brief hadt ge veilig thuis kunnen houden. Ook in het bericht der Synode toch, hoe slim ook gesteld, stond voor den kenner zonneklaar haar eigen schande te lezen.”

Had die man zoo ongelijk?
